
Dosya Dışı

Düşünce Yazısı

DOI: 10.5281/zenodo.22674813

Anlam Vekâleti

Servet PİŞKEN (Dr.)

İnsan, Kendi Yaşamının Tanıklığını Devrediyor mu?

İnsan, tarih boyunca yalnızca yaşadığı dünyayı değil, yaşadıklarının anlamını da anlamaya çalıştı. Açlıkla, savaşla, göçle, hastalıkla ve ölümle karşılaştığında bile yaşamını sürdürebilmesini sağlayan şeylerden biri, yaşadıklarına bir anlam verebilmesiydi. Bu nedenle insanlık tarihini yalnızca uygarlıkların, teknolojilerin veya siyasal yapıların tarihi olarak okumak yeterli görünmemektedir. Aynı zamanda bu tarih, insanların kendilerini, başkalarını ve dünyayı nasıl anlamlandırdıklarının da tarihidir.

Bugün dikkat çekici bir durumla karşı karşıya olduğumuz düşünülebilir. İnsanlık tarihinde hiçbir kuşak bu kadar çok bilgiye, görüntüye ve deneyim anlatısına aynı anda ulaşamadı. Buna rağmen bireyin kendi yaşamına ilişkin anlam duygusunu kurmakta giderek daha fazla zorlandığı yönünde güçlü bir sezgi ortaya çıkmaktadır. Bu durum çoğu zaman teknoloji, diji-

talleşme veya bilgi yoğunluğu üzerinden açıklanmaktadır. Ancak yaşanan dönüşümün daha derin bir yerde gerçekleşiyor olması da mümkündür. İnsan, kendi yaşamını anlamlandırırken giderek daha az kendi deneyimlerine dönmekte, giderek daha fazla başkaları tarafından üretilmiş deneyim biçimlerine başvurmaktadır.

Yaşanan dönüşümü açıklamaya çalışırken çoğu zaman bilgiye odaklanıyoruz. Oysa insanı insan yapan şey yalnızca bilgi değildir. İnsan, yaşadıklarının tanığı olabilen bir varlıktır. Bir olayın anlam kazanması, onun gerçekleşmiş olmasına değil, yaşandığının farkına varılmış olmasına bağlıdır. Bu nedenle deneyim ile farkındalık arasındaki ilişki, insanın kendi varoluşunu kurduğu temel alanlardan birini oluşturmaktadır. Maurice Merleau-Ponty'nin bedenlenmiş deneyim anlayışının da işaret ettiği gibi, insan dünyayla yalnızca düşünerek değil; görerek, duyarak, hissederek ve hatırlayarak ilişki kurar.¹

Belki de bu nedenle, bugün karşı karşıya olduğumuz dönüşümün merkezinde bilgi eksikliğinden çok, deneyimin dönüşümü yer almaktadır. İnsan görmekte, duymakta, hissetmekte ve yaşamaktadır; ancak bunları kendi yaşam öyküsünün sürekliliği içerisinde anlamlandırmakta giderek daha fazla zorlanmaktadır. Yaşanan ile farkına varılan arasındaki mesafe açıldıkça, deneyim de kendi anlamını üretme kapasitesini kaybetmeye başlamaktadır.

Bu durum, deneyimin ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Aksine, insan tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar fazla deneyime maruz kalmaktadır. Ancak yaşanan deneyimlerin yoğunluğu ile bu deneyimlerin bireyin kendi yaşamı içerisindeki anlamı arasındaki ilişki giderek daha kırılgan hale gelmektedir. Bu nedenle burada karşı karşıya olduğumuz durum, deneyim eksikliği değil, deneyimsizleşme olarak adlandırılabilir.

Deneyimsizleşme, bireyin yaşadığı olayların sayısının azalması değil; yaşadığı olayların kendi yaşam öyküsü içerisindeki anlamını kurma kapasitesinin zayıflamasıdır. İnsan yaşamaya devam eder, görmeye, duymaya ve hissetmeye devam eder; ancak yaşadıklarını kendi varoluşunun sürekliliği içerisinde yeniden kurmakta giderek daha fazla zorlanır. Böylece deneyim, yaşanan bir olay olmaktan çok, tüketilen bir içerik biçimine dönüşmeye başlayabilir.

Belki de çağımızın en dikkat çekici paradokslarından biri burada ortaya çıkmaktadır. İnsan, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çok deneyime, bilgiye ve yaşam anlatısına ulaşabilmekte; buna rağmen kendi yaşamına ilişkin anlam duygusunu korumakta giderek daha fazla zorlanabilmektedir. Çünkü insanın ihtiyacı olan şey yalnızca daha fazla deneyim yaşamak değil, yaşadığı deneyimleri kendi farkındalığında yeniden kurabilmektir.

Bu nedenle insanın kendi yaşamıyla kurduğu ilişkinin dönüşümünü anlamaya çalışırken, yalnızca bilgiye veya teknolojiye değil, insanın kendi deneyimlerine ilişkin tanıklık kapasitesine de bakmak gerekmektedir. Çünkü insan, yalnızca yaşayan değil; yaşadığını fark edebilen bir varlıktır.

Vekâlet Hafızası, Tanıklığın Devri

İnsanın kendi deneyimleriyle kurduğu ilişkinin zayıflaması, beraberinde yeni bir hafıza biçiminin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Bu hafıza biçimi, bireyin doğrudan yaşamadığı, duysal olarak geri çağıramadığı, ancak yaşamını anlamlandırırken kullandığı ikincil deneyim alanlarından oluşmaktadır. Burada önerilen kavramsallaştırmayla bu alan, **vekâlet hafızası** olarak adlandırılabilir.

Vekâlet hafızası, insanın hiç deneyimlemediği şeyleri bilmesi anlamına gelmez. İnsanlık tarihi boyunca bireyler, kendi yaşamlarının dışında ka-

1 Maurice Merleau-Ponty, *Phenomenology of Perception*, çev. Colin Smith (London: Routledge, 1962), 84-112.

lan deneyimlerden de yararlanmış, başkalarının yaşantılarından öğrenmiş ve kültürel hafızanın sunduğu anlam dünyaları içerisinde var olmuşlardır. Ancak bugün dikkat çeken durum, bireyin kendi deneyimsel hafızası ile vekâlet hafızası arasındaki ilişkinin yön değiştirmeye başlamış olmasıdır.²

Belki de dikkat edilmesi gereken nokta tam da burada ortaya çıkmaktadır. Geçmişte insan, başkalarının deneyimlerinden yararlanarak kendi yaşamını anlamlandırıyor. Bugün ise çoğu zaman kendi yaşamını, başkaları tarafından önceden anlamlandırılmış deneyimler üzerinden yaşamaya başlamaktadır.

Bu dönüşüm, gündelik yaşamın en sıradan anlarında bile gözlemlenebilir. İnsan, bir yere gitmeden önce oraya ilişkin binlerce görüntü görmekte, bir olayla karşılaşmadan önce o olay hakkında sayısız yorumla karşılaşmakta, bir duyguyu deneyimlemeden önce ise o duygunun nasıl hissedilmesi gerektiğine ilişkin hazır anlatılarla çevrelenmektedir. Böylece yaşanan deneyim, çoğu zaman ilk kez yaşanan bir olay olmaktan çıkmakta; daha önceden kurulmuş bir anlam alanının yeniden doğrulanmasına dönüşmektedir.

Bu durumun en dikkat çekici sonuçlarından biri, insanın kendi deneyimlerine duyduğu güvenin zayıflamaya başlamasıdır. İnsan, gördüğüne, duyduğuna, hissettiğine ve hatırladığına ilişkin kararlarını giderek daha fazla dışsal doğrulama mekanizmaları aracılığıyla vermektedir. Kendi deneyiminin tanığı olmak yerine, kendi deneyiminin doğrulanmasını bekleyen bir özneye dönüşmektedir.

Belki de burada insanlık tarihinin önemli eşiklerinden biriyle karşı karşıyayız. Çünkü insan, tarih boyunca yaşamını anlamlandırırken başkala-

rının deneyimlerinden yararlandı; ancak kendi yaşamının tanıklığını büyük ölçüde kendisi üstlendi. Bugün ise ilk kez, insanın kendi yaşamının tanıklığını farkında olmadan devretmeye başladığı bir döneme yaklaşmış olabiliriz.³

Bu nedenle mesele, teknolojiye sahip olmak ya da olmamak, bilgiye erişmek ya da erişememek meselesi değildir. Mesele, insanın kendi yaşamının tanığı olarak kalıp kalamayacağı meselesidir. Çünkü insanın yaşamı üzerinde sahip olduğu en temel yetilerden biri, yaşadığını fark edebilme ve yaşadığını kendi deneyimi içerisinde anlamlandırabilme kapasitesidir. Bu kapasitenin zayıflaması, yalnızca bireysel bir dönüşüm değil, aynı zamanda insanın kendisini anlama biçiminde ortaya çıkan tarihsel bir eşik olarak da okunabilir.

Anlam Vekâleti

İnsanın kendi deneyimlerine duyduğu güvenin azalması, yalnızca bireysel bir psikolojik dönüşüm olarak değerlendirilemez. Bu durum, aynı zamanda insanın kendi yaşamıyla kurduğu ilişkinin niteliğinde meydana gelen daha kapsamlı bir değişime işaret etmektedir. İnsan, tarih boyunca yaşadığı dünyanın tanığı olmayı sürdürdü. Yanıldı, eksik gördü, unuttu, yeniden hatırladı; ancak yaşamının anlamını büyük ölçüde kendi deneyimleri içerisinde kurmaya devam etti. Bugün ise farklı bir eğilimin ortaya çıktığı düşünülebilir. İnsan, yaşadıklarının anlamını belirlerken giderek daha fazla kendi dışındaki yorum sistemlerine başvurmaktadır. Bu dönüşüm çoğu zaman bilinçli bir tercih olarak gerçekleşmez. İnsan, kendi yaşamının anlamını başkalarına bıraktığını düşünmez. Aksine, daha doğru bilgiye ulaştığını, daha geniş bir perspektif kazandığını veya daha güvenilir değerlendirmeler yaptığını varsayar. Ancak tam da bu süreç içerisinde, kendi deneyimlerine ilişkin

2 Charles Taylor, *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989), 25-52.

3 Victor Turner, *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure* (Chicago: Aldine Publishing Company, 1969), 94-97.

yorum yetisini giderek daha az kullanmaya başlar.

Belki de burada, insanlık tarihinin yeni eşiklerinden biriyle karşı karşıyayız. Çünkü insan, kendi yaşamını yaşamaya devam ederken, kendi yaşamının anlamını üretme sorumluluğunu farkında olmadan devretmeye başlamaktadır. Bu noktada ortaya çıkan durumu **anlam vekâleti** olarak adlandırmak mümkündür. Burada önerilen kavram, bireyin anlam üretme yetisinin tamamen ortadan kalktığını değil, anlam üretme otoritesinin giderek dışsallaştığını ileri sürmektedir.

Anlam vekâleti, bireyin kendi yaşamının anlamını üretme yetisini, farkında olmadan, kendi dışındaki deneyim, bilgi ve yorum sistemlerine devretmesi durumudur. Burada söz konusu olan şey, düşünmenin veya yorumlamanın tamamen ortadan kalkması değildir. Daha çok, bireyin kendi deneyimlerinin yorum otoritesini giderek daha az kullanmasıdır. İnsan yaşamaya devam eder; ancak yaşadıklarının ne anlama geldiğini belirleme sürecinde, kendi deneyimlerinden çok, önceden kurulmuş anlam ağlarına başvurmaya başlar. Bu nedenle anlam vekâleti, bilgi eksikliğiyle açıklanabilecek bir durum değildir. Tam tersine, aşırı bilgi, aşırı yorum ve aşırı temsil ortamlarında daha görünür hale gelmektedir. İnsan, kendi yaşamına ilişkin anlamı üretmek yerine, hazır anlam biçimleri arasından seçim yapmaya yönelmektedir. Böylece yaşamın anlamı kaybolmamakta; yalnızca yaşamın dışına taşınmaktadır.

Belki de insanlık tarihinde ilk kez, insan kendi deneyimlerinden yaşamayı değil, kendi deneyimlerinin yerine geçen anlam sistemleri içerisinde yaşamayı öğrenmektedir. Daha da önemlisi, insan kendi yaşamının tanığı olmaktan çok, kendi yaşamının tanıklığını devretmeyi öğrenmektedir.

İnsanın kendi yaşamının tanığı olma kapasitesinin zayıflaması, yalnızca bireysel bir dönüşüm olarak ele alınamaz. Çünkü insanın kendi yaşa-

mına ilişkin anlamı üretme biçimi, aynı zamanda onun kendisini nasıl bir özne olarak gördüğüyle de ilişkilidir. İnsan, kendi yaşamının anlamını kurabildiği ölçüde kendi yaşamının sorumluluğunu üstlenebilir. Yaşanan deneyimler, bireyin kendi farkındalığında yeniden kurulduğunda, insan yalnızca yaşamış olmaz; aynı zamanda yaşadığının da bilincine varır.⁴

Benzer şekilde, insan kendisini daima belirli anlam ufukları içerisinde kurar. Ancak burada ortaya çıkan yeni durum, bireyin kendi anlam ufkunu oluşturmak yerine, önceden oluşturulmuş anlam ufukları arasında hareket etmeye başlamasıdır. İnsan, kendi yaşamının anlamını inşa etmekten çok, kendisine sunulan anlamlar arasından seçim yapmaya yönelmektedir.⁵ Bu dönüşüm, insanın özgürlüğünü bütünüyle ortadan kaldırmaz. Daha incelikli bir değişime işaret eder. İnsan, kendi yaşamının anlamını kurma hakkını kaybetmez; ancak bu hakkı giderek daha az kullanmaya başlar. Belki de bu nedenle çağımızın en önemli meselelerinden biri, bilgiye erişimden önce, insanın kendi yaşamını anlamlandırma kapasitesini nasıl koruyacağı sorusudur. Çünkü insan, yaşamı boyunca birçok şeyi başkalarından öğrenebilir. Başkalarının deneyimlerinden yararlanabilir, başkalarının bilgilerini kullanabilir, başkalarının yorumlarını dikkate alabilir. Ancak insanın kendi yaşamının tanıklığını bütünüyle devretmesi, yalnızca bilgi edinme biçiminin değil, insan olma biçiminin de dönüşmeye başladığını düşündürmektedir.

Eğer insanın kendi yaşamının anlamını üretme kapasitesi zayıflıyorsa, burada daha temel bir soru ortaya çıkmaktadır: İnsan yaşamını sürdüren şey tam olarak nedir? İnsan yalnızca biyolojik ihtiyaçları karşılandığı için mi yaşamını sürdürebilir, yoksa insanı ayakta tutan başka bir beslenme biçimi-

4 Hannah Arendt, *The Life of the Mind*, Vol. I: *Thinking* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1978), 4-15.

5 Taylor, *Sources of the Self*, 27-52.

mi de var mıdır? Belki de bu sorunun cevabı, insanın yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda anlamsal olarak da beslenen bir varlık olduğunu yeniden düşünmeyi gerektirmektedir.

İnsan Ne ile Yaşar?

İnsanlık tarihi boyunca açlık, çoğu zaman bedensel bir eksiklik olarak düşünüldü. İnsan, yaşayabilmek için beslenmek zorundaydı. Ancak insan deneyimine daha yakından bakıldığında, yaşamı sürdüren şeyin yalnızca biyolojik ihtiyaçların karşılanması olmadığı da görülmektedir. İnsan, aynı zamanda yaşadıklarının anlamını kurabildiği ölçüde varlığını sürdürebilen bir canlıdır.

Bu nedenle insanın beslenme biçimleri yalnızca fiziksel değildir. İnsan, gördüğü, hatırladığı, anlattığı ve anlamlandırdığı şeyler aracılığıyla da yaşamını sürdürür. Bir kaybın katlanılabilir hale gelmesi, bir acının taşınabilmesi veya bir geleceğin tasarlanabilmesi, büyük ölçüde insanın yaşadıklarını kendi yaşam öyküsü içerisinde anlamlandırabilmesine bağlıdır. Viktor Frankl'ın da dikkat çektiği gibi, insanın yaşamını sürdüren temel güçlerden biri anlamdır.⁶

Belki de bu nedenle çağımızın en görünmez yoksulluk biçimlerinden biri, maddi değil, anlamsal bir yoksulluktur. İnsan, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çok bilgiye, deneyim anlatısına ve yaşam modeline erişebilmektedir. Buna rağmen kendi yaşamının anlamını kurmakta giderek daha fazla zorlanabilmektedir. Çünkü insanın ihtiyacı olan şey yalnızca bilgiye erişmek değildir; kendi yaşamına ilişkin anlamı, kendi deneyimleri aracılığıyla üretebilmektir. Bu noktada ortaya çıkan durum, klasik anlamda bir yoksulluk biçiminden farklı görünmektedir. İnsan, yaşamını sürdürmekte; ancak yaşamını anlamlandıran kaynaklarla ilişkisi giderek zayıflamaktadır. Yaşanan

olayların sayısı artarken, bu olayların bireyin kendi yaşamındaki anlamı aynı ölçüde derinleşmeye bilmektedir. Böylece insan, deneyim eksikliği değil, deneyimlerini anlamlandırma kapasitesindeki aşınma ile karşı karşıya kalmaktadır.

Belki de bu nedenle insanın en temel ihtiyaçlarından biri, yalnızca yaşamak değil; yaşadığını kendi farkındalığında yeniden kurabilmektir. Çünkü insan, kendi deneyimlerinden anlam üretebildiği ölçüde kendi yaşamının öznesi olarak kalabilir. Bu kapasitenin zayıflaması ise, insanın daha az yaşaması anlamına gelmez; yaşadığı şeylerin giderek daha az kendisine ait hale gelmesi anlamına gelebilir. Bu nedenle burada tartışılan mesele, teknolojiye karşı olmak veya geçmişi idealize etmek değildir. Daha temel bir soru söz konusudur: İnsan, kendi yaşamını anlamlandırma kapasitesini hangi noktada başkalarına devretmeye başlamaktadır? Ve daha önemlisi, insan kendi yaşamının tanığı olmaktan vazgeçtiğinde, geriye insan deneyiminden ne kalmaktadır?

Anlam İnşası Hakkı

İnsanlık tarihi boyunca insan, birçok hakkı için mücadele etti. Yaşama hakkı, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, eğitim hakkı ve bilgiye erişim hakkı, insanın kendi varlığını sürdürebilmesi için temel alanlar olarak kabul edildi. Ancak bütün bu hakların öncesinde veya en az onlar kadar temel başka bir alanın varlığı üzerine yeterince düşünülmediği söylenebilir: İnsanın kendi yaşamının anlamını kendi deneyimleri aracılığıyla kurabilme imkânı. Çünkü insan, yalnızca yaşayan, düşünen veya konuşan bir varlık değildir. İnsan, yaşadıklarını kendi farkındalığında yeniden kurabilen bir varlıktır. Bir deneyimin insan yaşamındaki değeri, onun gerçekleşmiş olmasından çok, kişinin onu kendi yaşamı içerisinde nasıl anlamlandırdığıyla ilişkilidir. Viktor Frankl'ın da dikkat çektiği gibi, insan yaşamını sürdüren temel güçlerden biri an-

6 Viktor E. Frankl, *Man's Search for Meaning* (Boston: Beacon Press, 2006), 99-115.

lamdır. Ancak burada üzerinde durulması gereken nokta, insanın anlamı yalnızca arayan değil, aynı zamanda üreten bir varlık olmasıdır.⁷ Bu nedenle bireyin kendi yaşamına ilişkin anlamı kendi deneyimleri, duyuları, hafızası ve farkındalığı aracılığıyla kurabilme imkânı, burada anlam inşası hakkı olarak önerilmektedir. Bu ifade, hukuki bir hak kategorisinden çok, insanın kendi yaşamını kendi deneyimleri aracılığıyla anlamlandırabilme kapasitesine işaret etmektedir.

Belki de bugün karşı karşıya olduğumuz dönüşümün en önemli sonucu, insanın kendi yaşamının anlamını kurma sorumluluğundan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamasıdır. Bu durum, teknolojiye, bilgiye veya yapay zekâya ilişkin bir tartışmanın ötesinde, insanın kendi varlığıyla kurduğu ilişkinin dönüşümüne işaret etmektedir. İnsan, yaşadıklarını sürdürmeye devam etmekte; ancak yaşadıklarının ne anlama geldiğini belirleme yetisini giderek daha az kullanmaktadır.

İnsan, kendi yaşamının anlamını bütünüyle kaybetmez. Ancak bu anlamı üretme sorumluluğunu giderek daha az üstlenmeye başlayabilir. Belki de bu nedenle çağımızın temel meselelerinden biri, insanın bilgiye erişim hakkından önce, kendi yaşamına ilişkin anlamı üretebilme kapasitesini nasıl koruyacağı sorusudur. Çünkü insanın kendi yaşamına ilişkin anlamı kurabilmesi, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda insanın kendi yaşamının öznesi olarak kalabilmesinin de temel koşullarından biridir. Bu nedenle anlam inşası hakkı, insanın kendi yaşamının tanığı olarak kalabilmesinin ontolojik koşullarından biri olarak düşünülebilir. İnsan, kendi deneyimlerinden anlam üretebildiği ölçüde kendi yaşamının tanığı olarak kalabilir. Bu kapasitenin zayıflaması ise, insanın daha az yaşaması anlamına gelmez; yaşadığı şeylerin giderek daha az kendisine ait hale gelmesi anlamına gelebilir.

İnsanlığın Yeni Eşiği

Belki de burada cevaplanması gereken asıl soru, insanın kendi yaşamının tanıklığını ne zaman kaybetmeye başladığı değildir. Daha temel soru, insanın kendi yaşamının tanığı olmanın ne anlama geldiğidir.

İnsan, yaşamı boyunca sayısız olayla karşılaşır. Bazılarını unuttur, bazılarını yanlış hatırlar, bazılarını ise yıllar boyunca içinde taşır. Ancak insanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden biri, yaşadıklarını yalnızca deneyimlemesi değil, aynı zamanda bu deneyimlerin farkına varabilmesidir. İnsan, yaşadığını ikinci kez yaşayabilen bir varlıktır. Hatırlama, anlatma, düşünme ve anlamlandırma süreçleri, insanın kendi yaşamına yeniden dönebilmesini sağlar. Belki de bu nedenle insanın kendi yaşamının tanıklığını kaybetmesi, bir hafıza kaybından çok daha derin bir anlama sahiptir. Çünkü burada kaybolan şey yalnızca yaşanan olaylar değil, insanın kendi yaşamıyla kurduğu içsel ilişkidir. İnsan, yaşamaya devam eder; ancak yaşadıklarının kendisine ait olduğunu hissettiren bağ giderek zayıflayabilir. Bu durum, ani bir kopuş biçiminde ortaya çıkmaz. Çoğu zaman yavaş, sessiz ve fark edilmesi güç bir dönüşüm olarak gerçekleşir. İnsan, kendi yaşamını sürdürürken, kendi yaşamına ilişkin anlamı giderek daha fazla dışarıdan öğrenmeye başlar. Ne hissettiğini, neyi arzuladığını, neyi hatırlaması gerektiğini ve hatta neye üzülmesi gerektiğini başkalarının anlam dünyaları aracılığıyla tanımlamaya başlayabilir.

Belki de çağımızın en büyük paradokslarından biri burada ortaya çıkmaktadır. İnsan, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar fazla deneyime erişebilmekte; buna rağmen kendi deneyimlerine ilişkin güvenini korumakta zorlanabilmektedir. Daha fazla bilgiye sahip olmak, her zaman daha fazla anlam üretebilmek anlamına gelmemektedir.

7 Frankl, *Man's Search for Meaning*, 115-135.

Bu nedenle bugün üzerinde durduğumuz eşik, yalnızca teknolojik veya siyasal bir eşik değildir. Daha derinde, insanın kendi yaşamının tanıdığı olarak kalıp kalamayacağına ilişkin bir eşiktir. Çünkü insan, kendi yaşamının anlamını üretme sorumluluğunu bütünüyle başkalarına bıraktığında, yalnızca bir düşünme biçimini değil, kendi varoluşunun en temel dayanaklarından birini de kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.⁸

Belki de insanlık tarihinde ilk kez, insanın karşı karşıya olduğu temel sorun, gerçekliğin ne olduğu sorusu değildir. İnsanlık, yüzyıllar boyunca hakikati, bilgiyi, varlığı ve özgürlüğü tartıştı. Ancak bugün ortaya çıkan durum, daha önce yeterince sorulmamış başka bir soruyu görünür kılmaktadır: İnsan, kendi yaşamının tanıdığı olarak kalmayı sürdürebilecek midir? Bu soru, teknolojiye ilişkin bir kaygının, kültürel bir nostaljinin veya bireysel bir huzursuzluğun ötesine geçmektedir. Çünkü insan, tarih boyunca yalnızca yaşadığı için değil, yaşadıklarını kendi farkındalığında yeniden kurabildiği için insan olarak kaldı. Acının taşınabilmesi, kaybın anlamlandırılabilmesi, geleceğin tasarlanabilmesi ve yaşamın sürdürülebilmesi, büyük ölçüde bu kapasiteye bağlıydı. İnsan, yalnızca biyolojik olarak değil, aynı zamanda anlam-sal olarak da beslenen bir varlık oldu.

Belki de bu nedenle, insanın kendi yaşamının tanıklığını devretmesi, yalnızca yeni bir düşünme biçiminin ortaya çıkışı değildir. Daha derinde, insanın kendi varoluşunu sürdürme biçimlerinden birinin dönüşmeye başlamasıdır. Çünkü insan, kendi yaşamına ilişkin anlamı kendi deneyimleri aracılığıyla üretebildiği ölçüde kendi yaşamının öznesi olarak kalabilir.

Bu yazının başında sorulan soru, aslında insanlığın uzun tarihinin içinden gelen eski bir soruydu: İnsan ne ile yaşar? Belki de bugün bu soruya verilebilecek cevaplardan biri şudur:

İnsan, her şeyden önce kendi deneyimlerinden ürettiği anlamla yaşar.

Ve insanlığın bugün üzerinde durduğu en büyük eşik, gerçek ile sanal arasındaki eşik değildir.

Asıl eşik, kendi yaşamının tanıdığı olarak kalabilen insan ile kendi yaşamının tanıklığını farkında olmadan başkalarına devreden insan arasındaki eşiktir.

Kaynakça

- Arendt, Hannah. *The Life of the Mind*. Vol. I: *Thinking*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1978.
- Frankl, Viktor E. *Man's Search for Meaning*. Boston: Beacon Press, 2006.
- Merleau-Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. Translated by Colin Smith. London: Routledge, 1962.
- Taylor, Charles. *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989.
- Turner, Victor. *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Chicago: Aldine Publishing Company, 1969.

⁸ Turner, *The Ritual Process*, 94-111.